

Midaqq-gränden av Naguib Mahfouz

Lärarytroduction

Det bekanta och det främmande

Vad läser du helst? En bok som ger igenkänning och identifikation eller en bok som ger dig inblick i något främmande och nytt? Svaret skiftar säkert med humör och mängden lästid man har till förfogande. Många läser mer lättlästa böcker under intensiva arbetsperioder och romaner som kräver mer uppmärksamhet när de är lediga.

Frågan om vad som upplevs som främmande varierar också från person till person. En duktig läsare är bättre på att integrera ny information med den egna erfarenheten och på så vis skapa identifikation och förståelse. Som ovan och otränad läsare kan det obekanta i en bok vara mer framträdande än det bekanta, gripbara.

Många tonåringar har i huvudsak utvecklat sin läsning genom att läsa svenska ungdomsböcker med hög identifikationsfaktor där karaktärerna rör sig mellan tonårsrummet, skolan och fester. Andra läser kanske nästan bara fantasy och är helt trygga i litterära världar med orcher och alver. Vissa läser helst bara det de kallar för sanna böcker. Hur gör vi då när vi vill att de ska ta steget att läsa mer krävande litteratur om sådant de kanske inte vid en första anblick förstår?

För det första måste vi vara där och guida dem in i böckerna. Använda vår läsar- och livserfarenhet för att överbrygga osäkerheten. Vi måste vara noggrant förberedda så att vi kan texten tillräckligt bra för att leda eleverna bit för bit.

För det andra måste vi *prata* bok. Vi måste bryta ner boken i frågor och följdfrågor som lockar eller tvingar eleverna att tänka. Alla tycker inte det är så roligt att svara på frågor i loggbok och diskutera. Det är ganska krävande. Men få elever tycker i efterhand att de fått ut mindre av boken genom att tvingas reflektera över den. Och utifrån ett pedagogperspektiv kan man se nyttan av att eleverna tränar upp sina läsarstrategier, så att de sedermera kan läsa mer självständigt.

Några vägar in i *Midaqq-gränden*

Vilka ingångar kan man tänka sig till *Midaqq-gränden*? Naguib Mahfouz är generellt sett ingen svår författare. Tvärtom är han tämligen tillgänglig även för en ung, västerländsk läsare och *Midaqq-gränden* är inget undantag. Däremot kanske det inte är helt uppenbart för gemene elev hur man kan ta sig in i berättelsen.

Vem är huvudperson?

Midaqq-gränden kan definieras som en kollektivroman (länk till Wikipedia "kollektivroman"). Avsaknaden av en tydlig huvudkaraktär kan förvirra i början. Än följer berättaren den ena karaktären, än den andra. Är man van att se filmer där hjälten respektive fienden identifieras inom loppet av någon minut kan det då vara svårt att få ihop berättelsetråden. Ett tillvägagångssätt är att läsa som om själva *gränden* är huvudpersonen. Att så att säga ta ett steg bakåt och ha ett bredare perspektiv för att så småningom kanske upptäcka ett mönster. Att slappna av och låta berättelsen flöda. Det kan också underlätta att ha en lista på karaktärerna ([länk till eng wikipedia](#)) eller ett sociogram att kika på under läsningen när man är osäker på vem som är vem.

Midaqq-gränden som såpa

Ett annat sätt att närma sig boken på är att avkoda dess allmängiltighet. För även om Mahfouz naglar fast berättelsen i tid och rum är den på ett djupare plan obestridligt allmängiltig, den brusar av "ett liv som innerst inne är förbundet med det universella livets rötter" (s.13). Människorna i gränden känner kärlek, lusta, åtrå, besvikelse, längtan, tristess, trots, rädsla, bitterhet, snikenhet, avundsjuka, ensamhet, gemenskap som människor känner överallt och har gjort i alla tider. Romanen liknar också på sätt och vis en modern TV-såpa där människor går in och ut hos varandra, hänger på stamfikat, intrigerar och diskuterar. För den som vill ha lite sensation är den är till och med kryddad med våld, droger, skandaler och "sexchocker".

Hamidas val

Om man ändå ska välja en karaktär som berör mer än någon annan ligger Hamida nära till hands. Hennes kombination av karismatisk skönhet och rastlösa energi lämnar få män opåverkade.

Hamida har svårt att förlika sig med de framtidsutsikter hennes fattiga bakgrund ger henne. Hon vill ha mer av det liv som finns bortom gränden. Hon har inte något yrke som en del moderna unga kvinnor har, hon har ingen rik familj, men med sin skönhet som insats kan hon spela fram ett så bra giftsanbud som möjligt och därmed optimera sin framtid. För det är den enda egentliga möjligheten hon har att påverka sitt liv, att svara JA eller NEJ på ett frieri.

Hamida är äventyrslysten och längtar efter den flärd som kan matcha hennes skönhet. Det blir som väntat hennes förfall. Som läsare finns det ögonblick då man önskar att Hamida skulle nöja sig med den snälla, trygga barberaren. Men hade hon stannat vid honom hade det inte blivit någon roman. Mahfouz var tvungen att låta den fattiga, vackra unga kvinnans trånga livsutrymme kollidera med hennes livslust.

Klassrumsfrågor

Midaqq-gränden myllrar av människor och livsöden. Kan ni hjälpas åt att lista alla karaktärer. Vilka är de? Hur hör de ihop med varandra? Vad har de för bakgrund? Vilken roll spelar de i varandras liv? Vilka yrken har de? Rita eventuellt upp ett sociogram ([länk till Wikipedia "sociogram"](#)).

Har boken någon eller några huvudpersoner? Vilka av karaktärerna är viktigast för hur berättelsen utvecklar sig? Vem skulle man inte kunna plocka bort?

Välj ut en karaktär som "din karaktär". Leta i texten efter så mycket information som möjligt om just den personen. Återberätta i jagform, som om du spelade en roll i en teaterpjäs. Tänk på hur du tror att karaktären (du i din roll) tänker och känner kring sitt liv och hur tillvaron utvecklar sig. Känner han/hon sorg, lycka, smärta, besvikelse, lättnad?

Kirshas kafé har en central funktion i gränden. Vilka kommer till Kirshas kafé? Vilka kommer inte dit? Varför? Kan du se något mönster?

Umm Hamidas hem är också ett nav i berättelsen. Vilken är Umm Hamidas roll? Varför kommer man till henne?

Beskriv Hamida. Vilka är hennes styrkor respektive svagheter? Hur ser hennes liv ut? Vilka framtidsutsikter har hon som fattig flicka av okänd härkomst? Hamida avundas de väninnor som anammat judiska flickors livsföring. Vad är det de har som inte hon har? Varför lyckas inte Hamida bryta sig loss från grändens konventioner?

Trots att Hamida är anslående vacker anses hon inte passa in i den förväntade kvinnorollen. Hon har ett [manligt] "begär att besegra och övervinna världen" och kvinnorna i gränden anklagar henne för att vara "berövad kvinnlighetens välsignelse" (s.52). Hur skiljer sig mäns och kvinnors livsvillkor?

Jämför de båda vännerna Hussein och Abbas. På vilka sätt är de varandras motsatser? Varför bestämmer sig Abbas för att förändras?

Vad tycker Hamida om Abbas? När Abbas har närmat sig Hamida för första gången möter han schejk Darwish som varnar honom för att gå utan fez. "Akta dig för att blotta ditt huvud i ett sådant väder och i en sådan värld ty ynglingars hjärnor brukar gå upp i rök och sväva iväg. Detta är en välkänd sak i al-ma'sah, vilket på engelska heter "tragedy" och stavas t-r-a-g-e-d-y (s. 58)". Detta kan man läsa som en metafor och ett omen. Kan du förklara?

Hur förhåller sig gränden till mästern Kirshas homosexualitet? Finns det någon skillnad i attityd mellan hans familj och grändens andra innevånare?

Det finns två karaktärer som bedriver verksamhet i gränden, men inte interagerar nämnvärt med grändens innevånare. Den ene är verksam på dagen men sover i en annan del av staden. Den

andre är verksam på natten. Vilka karaktärer är det? Berätta om vad de gör och vad som upptar deras tillvaro.

Vem är Faraj Ibrahim och vilken roll spelar han? Berätta om Hamidas rymning. Varför lämnar hon gränden? Är hon medveten om vad som kommer att förväntas av henne hos Faraj Ibrahim? Är hon ett offer eller en självständig aktör?

Vad händer när Abbas återvänder till gränden för att gifta sig med Hamida? Hur slutar romanen? Vem är enligt dig skyldig till Abbas död? Hamida? Den engelska kolonialmakten? Hussein som inte ingrep? Samhällets konventioner kring kvinnors livsvillkor?

Som Elise Karlsson beskriver i förordet till *Midaqq-gränden* skildrar Mahfouz en brytpunkt mellan tradition och modernitet. Kan du hitta exempel i boken som resresenterar det traditionella Egypten respektive den moderna tiden? Hur ställs de mot varandra? Hur ställer sig de olika karaktärerna till moderniteten?

Man får tidigt veta att romanen utspelar sig vid tiden för andra världskriget. På vilket sätt är kriget närvarande i boken?

1988 fick Naguib Mahfouz, som första och hittills enda arabiska författare, nobelpriset i litteratur. Motiveringen säger att han "har format en arabisk romankonst med allmänmänsklig giltighet". Vad menas med "allmänmänsklig giltighet"? Man brukar ofta säga att all riktigt bra litteratur, oberoende var eller när den är skriven, är allmängiltig. Vilka allmängiltiga teman kan du finna i *Midaqqgränden*?

Allmängiltiga teman finns inte bara i så kallad "finlitteratur", utan i hög grad även i till exempel TV-serier. Fantisera lite kring hur ett såpamanus baserat på *Midaqq-gränden* skulle kunna se ut.

Många har varit på semester i Egypten och på senare tid har media rapporterat mycket om det politiska skeendet och det egyptiska folkets revolution. Egypten har ett rikt kulturarv, men dess historia som självständig nationalstat är inte så lång. Vad vet du om Egyptens historia? Sök information och återberätta de viktigaste dragen i den egyptiska historien.

Förslag på fördjupningsämnen

Kärlek är ett genomgående tema i *Midaqq-gränden*. Kärleken som frälsande kraft, som drivmotor i tillvaron, som katalysator och som last. Romanens karaktärer tänker ofta kring eller pratar om kärlek. Berätta om hur Mahfouz tematiserar kärlek i romanen.

Berätta om vilken roll religionen spelar i *Midaqqgränden*.

Har du arabiskt påbrå? Finns det element (delar) i romanen som du tror att läsare med arabiskt ursprung förstår, men som kanske inte är uppenbart för en läsare utan inblick i den arabiska kulturen? Berätta.